KRAJOWA IZBA
RADCÓW PRAWNYCH

OŚRODEK BADAŃ, STUDIÓW I LEGISLACJI KRAJOWEJ RADY RADCÓW PRAWNYCH

KRAJOWA IZBA RADCÓW PRAWNYCH | ul. Powązkowska 15, 01-797 Warszawa | tel.: 22 300 86 40 | kirp@kirp.pl | NIP 5261043011

Warszawa, 23 lipca 2026 r.

Opinia Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych

do poselskiego projektu ustawy o zmianie ustawy

– Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw

(Druk sejmowy Nr 2802, RPW/18910/2026)

Przedmiotowy projekt ustawy stanowi kolejną inicjatywę legislacyjną ukierunkowaną przede wszystkim na podwyższenie standardów gwarancyjnych polskiej procedury karnej poprzez harmonizację przepisów Kodeksu postępowania karnego zgodnie z przepisami dyrektyw Parlamentu Europejskiego i Rady wymienionych w projektowanej nowej treści odnośnika nr 1 do tytułu ww. ustawy. Chociaż treść projektu nie jest tak obszerna jak przepisy zawetowanej ustawy z dnia 27 lutego 2026 r., to jednak zakres proponowanych zmian jest bardzo znaczący i jawi się jako istotny krok w kierunku podniesienia standardów prawa do rzetelnego procesu sądowego.

Aprobując generalny kierunek zmian warto jednak podnieść pewne uwagi i zgłosić postulaty w odniesieniu do niektórych z projektowanych rozwiązań.

Proponowana zmiana art. 99a § 1 k.p.k. wychodzi naprzeciw praktyce orzeczniczej, w której sporządzenie uzasadnień wyroków sądów I i II instancji na urzędowym formularzu nie jest – wbrew aktualnej treści ww. przepisu – bezwzględnym obowiązkiem. Słusznie bowiem w części spraw, zwłaszcza o dużym stopniu skomplikowania, przy obszernym materiale dowodowym lub złożoności problemów prawnych, sądy sporządzały pisemne motywy wyroków w formie tradycyjnej, mając na względzie potrzebę zapewnienia stronom prawa do rzetelnego procesu,

którego elementem jest możliwość szczegółowego zapoznania się z podstawami faktycznymi i prawnymi wydanych rozstrzygnięć.

Trzeba jednak zauważyć, że fakultatywność sporządzenia na urzędowym formularzu uzasadnienia wyroku sądu pierwszej instancji oraz wyroku sądu odwoławczego i wyroku wydanego w postępowaniu o wznowienie postępowania nie została uwarunkowana żadnymi przesłankami, co oznacza dowolność sądów w zakresie wyboru formy pisemnych motywów wyroku. Takie rozwiązanie może nie sprzyjać ochronie prawa do rzetelnego procesu sądowego. O ile zatem, po wprowadzeniu projektowanej zmiany spodziewać należy się jeszcze częstszego odchodzenia od formularzy uzasadnień, jeżeli ich ramy nie będą pozwalały na realizację przez sąd obowiązku określonego odpowiednio w art. 424 § 1-3 k.p.k. lub art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k., to jednak możliwe będzie również przyjęcie postaw oportunistycznych, w których urzędowe formularze będą stosowane w sprawach, w których należałoby zaprezentować pisemne motywy wyroku w sposób bardziej rozbudowany, a co w praktyce może oznaczać znaczące zróżnicowanie jakości uzasadnień w podobnych sprawach oraz skutkować obniżeniem zaufania społecznego do wymiaru sprawiedliwości. Wydaje się zatem, że takie rozwiązanie nie realizuje w optymalnym stopniu standardu prawa do rzetelnego procesu sądowego w przedmiotowej materii.

Z tego względu warte rozważenia jest wprowadzenie kryteriów, które ograniczałyby możliwość wykorzystywania urzędowych formularzy uzasadnień. Mogłyby one zostać ujęte od strony pozytywnej bądź negatywnej i odwoływać się do trybu orzekania (np. w przypadku orzekania poza rozprawą albo w trybach konsensualnych) albo do charakteru sprawy (np. stopnia jej zawiłości; por. art. 423 § 1 k.p.k.).

Niewątpliwie słusznie proponuje się powrót do pierwotnego brzmienia art. 168a k.p.k., wyrażającego bezwzględny zakaz dowodowy w zakresie przeprowadzenia i wykorzystania dowodów uzyskanych do celów postępowania karnego za pomocą czynu zabronionego. Obecna regulacja dopuszczająca co do zasady taką możliwość budzi poważne wątpliwości interpretacyjne, a przede wszystkim jawi się jako sprzeczna z prawem do rzetelnego procesu sądowego oraz zasadami legalizmu i demokratycznego państwa prawa, co stawia przepis w obecnym brzmieniu w opozycji względem zarówno standardów konstytucyjnych, jak i konwencyjnych oraz europejskich. Jednakże warto byłoby również rozważyć wprowadzenie w odrębnym przepisie kolejnego zakazu dowodowego dotyczącego możliwości wykorzystywania w procesie karnym dowodów uzyskanych przez funkcjonariusza publicznego z naruszeniem przepisów postępowania w związku z pełnieniem obowiązków służbowych,

co wówczas z znacznie szerszym zakresie gwarantowałoby legalność pozyskania dowodów w procesie karnym.

Jeśli chodzi o zmianę przepisu art. 168b k.p.k. i związanego z nim art. 237a k.p.k., to o ile trafnie ograniczono możliwość wykorzystania dowodu uzyskanego podczas kontroli operacyjnej wyłącznie w postępowaniu karnym w sprawie o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe, w stosunku do którego jest możliwe stosowanie takiej kontroli przez jakikolwiek organ (proj. art. 168b § 1), to pozostawienie do decyzji prokuratora kwestii wykorzystania w postępowaniu karnym dowodu wykraczającego poza zakres podmiotowy lub przedmiotowy kontroli operacyjnej, w ramach której dowód ten pozyskano, należy uznać za rozwiązanie antygwarancyjne. Wskazany w uzasadnieniu projektu argument, że o dopuszczeniu dowodu końcowo zadecyduje sąd orzekający, a jego decyzja będzie podlegała kontroli w toku instancyjnym, jest o tyle nieprzekonujący, iż – niezależnie od decyzji podjętych w fazie jurysdykcyjnej postępowania – dowód taki będzie mógł być swobodnie wykorzystywany w toku czynności procesowych na etapie postępowania przygotowawczego, mogąc istotnie przyczynić się do pozyskania innych dowodów w sprawie. Nie bez znaczenia jest również sama percepcja tego dowodu przez sąd, niezależnie od kwestii jego włączenia do materiału dowodowego, na podstawie którego sąd będzie wyprowadzał ustalenia faktyczne. Postulować zatem należy przyznanie sądom kompetencji do legalizacji dowodu nieobjętego zgodą pierwotną, zwłaszcza że w obecnym kształcie przepisu art. 168b k.p.k. brak jest jakichkolwiek przesłanek, które decydowałyby o treści takiej decyzji.

Niewątpliwe pożądaną zmianą z punktu widzenia ochrony tajemnicy zawodowej jest dodanie do art. 180 § 2 k.p.k. oraz art. 41 § 4 k.p.w. tajemnicy tłumacza przysięgłego, która pośrednio chroni również tajemnicę zawodową adwokatów i radców prawnych. Szczególnie pozytywnie należy ocenić wprowadzenie w art. 180 § 2 k.p.k. wstrzymania wykonania postanowienia sądu zwalniającego z zachowania tajemnicy zawodowej w przypadku jego zaskarżenia, do czasu rozpoznania zażalenia. Dotychczasowa względna suspensywność ww. postanowienia, wynikająca z treści ogólnego przepisu art. 462 § 1 k.p.k., nie zapewniała optymalnej ochrony tajemnicy zawodowej, do której ujawnienia mogło dojść przed uprawomocnieniem się postanowienia, w tym także poprzez wykorzystanie dokumentów zawierających tajemnicę zawodową, do których tryb określony w art. 180 § 2 k.p.k. ma odpowiednie zastosowanie (art. 226 k.p.k.).

W kontekście propozycji tej zmiany warto rozważyć jeszcze ustanowienie obowiązku szczegółowego określenia zakresu zwolnienia z tajemnicy zawodowej w postanowieniu sądu.

Dotyczyłby on zarówno przesłuchania poprzez precyzyjne określenie, jakich okoliczności czynność ta ma dotyczyć, jak i wykorzystania dokumentów poprzez wymienienie w postanowieniu konkretnych dokumentów lub nośników ich treści.

Aprobując propozycję obszernego uregulowania prawa podejrzanego do przesłuchania z udziałem obrońcy postulować należy wprowadzenie zasady (z zachowaniem wyjątku, o którym mowa w proj. art. 301 § 5 zd. II k.p.k.) wyznaczania obrońcy z urzędu przez organ przeprowadzający czynność według kolejności z listy obrońców pełniących dyżur. W związku z potrzebą uregulowania tej oraz innych kwestii natury techniczno-organizacyjnej, w tym zasad współpracy z okręgowymi radami adwokackimi oraz radami okręgowych izb radców prawnych, warto rozważyć ustanowienie, podobnie jak w art. 517j § 2 k.p.k., podstawy ustawowej do wydania aktu wykonawczego, a następnie opracowanie i wydanie rozporządzenia na wzór Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 czerwca 2015 r. w sprawie zapewnienia oskarżonemu korzystania z pomocy obrońcy w postępowaniu przyspieszonym (Dz.U.2015.920).

Opracował: r.pr. dr Szymon Krajnik